

بررسی تاثیر یادگیری فعال بر پرورش خلاقیت در دانش آموزان ابتدایی

اسماعیل مولائی قوشه بلاغ

کارشناسی روانشناسی عمومی دانشگاه پیام نور بوبین زهرا

چکیده

خلاقیت به عنوان یکی از مهمترین مهارت‌های قرن بیست و یکم، نقشی کلیدی در حل مسائل، نوآوری و پیشرفت جوامع ایفا می‌کند. پرورش خلاقیت در دانش‌آموزان، به ویژه در دوره ابتدایی که بستر شکل‌گیری شخصیت و هویت آنان است، از اهمیت بسزایی برخوردار است. یادگیری فعال، رویکردی آموزشی است که بر مشارکت فعال دانش‌آموزان در فرایند یادگیری تأکید دارد. با وجود مطالعات متعدد در زمینه تأثیر یادگیری فعال بر خلاقیت دانش‌آموزان، ابهاماتی در خصوص چگونگی و میزان اثرگذاری این رویکرد آموزشی بر ابعاد مختلف خلاقیت در دانش‌آموزان دوره ابتدایی وجود دارد. بررسی عمیق‌تر این موضوع، می‌تواند به معلمان، برنامه‌ریزان آموزشی و متولیان امر آموزش در جهت طراحی و اجرای برنامه‌های آموزشی مؤثرتر برای پرورش خلاقیت در دانش‌آموزان ابتدایی یاری رساند. این پژوهش با رویکردی تحلیلی-توصیفی و با استفاده از روش‌های گردآوری اطلاعات شامل مطالعه منابع کتابخانه‌ای و اسنادی، به بررسی تأثیر یادگیری فعال بر پرورش خلاقیت در دانش‌آموزان ابتدایی می‌پردازد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که یادگیری فعال می‌تواند تأثیری مثبت و معنادار بر ابعاد مختلف خلاقیت دانش‌آموزان ابتدایی، شامل تفکر خلاق، خلاقیت عملی و خلاقیت فردی-اجتماعی داشته باشد. با توجه به یافته‌های پژوهش، می‌توان نتیجه گرفت که استفاده از روش‌های یادگیری فعال در تدریس، می‌تواند به عنوان راهبردی مؤثر برای پرورش خلاقیت در دانش‌آموزان ابتدایی مورد توجه قرار گیرد.

کلمات کلیدی: یادگیری فعال، خلاقیت، دانش‌آموزان ابتدایی، تفکر خلاق.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

مقدمه

در دنیای پویای امروز که با تحولات سریع و شتابزده روبه‌رو هستیم، خلاقیت به عنوان یکی از مهمترین مهارت‌های کلیدی برای موفقیت و پیشرفت فردی و اجتماعی محسوب می‌شود. خلاقیت، توانایی تولید ایده‌های نو، ابتکاری و بدیع است که در حل مسائل پیچیده، خلق آثار هنری و ادبی، و ارائه راه‌حل‌های جدید و کارآمد در زمینه‌های مختلف، نقشی اساسی ایفا می‌کند. پرورش خلاقیت از دوران کودکی، به ویژه در دوره ابتدایی که بستر شکل‌گیری شخصیت و هویت کودکان است، از اهمیت بسزایی برخوردار است. در این دوره حساس، کودکان با دنیایی از پرسش‌ها، کنجکاوی‌ها و خلاقیت‌های ذاتی روبه‌رو هستند که شکوفایی و پرورش آنها، می‌تواند زمینه‌ساز رشد و بالندگی فرد در آینده باشد. یکی از رویکردهای آموزشی که در سال‌های اخیر مورد توجه بسیاری از پژوهشگران و مربیان قرار گرفته است، یادگیری فعال است. یادگیری فعال، رویکردی آموزشی است که بر مشارکت فعال دانش‌آموزان در فرایند یادگیری تأکید دارد. در این رویکرد، دانش‌آموزان به جای انفعال و نقش شنونده صرف، به عنوان عاملان فعال در فرایند یادگیری، درگیر کشف، کاوش و حل مسائل می‌شوند (صلاحیت پور، ۱۴۰۲).

تحقیقات نشان داده است که خلاقیت در دوران کودکی شکل می‌گیرد و در سال‌های اولیه تحصیلی به سرعت رشد می‌کند. بنابراین، مدارس و معلمان نقشی کلیدی در پرورش خلاقیت دانش‌آموزان ایفا می‌کنند. یکی از رویکردهای نوین آموزشی که می‌تواند به پرورش خلاقیت دانش‌آموزان کمک کند، یادگیری فعال است. در این روش آموزشی، دانش‌آموزان به جای یادگیری صرف مفاهیم درسی، با انتخاب و دنبال کردن یک پروژه واقعی، به طور عملی مفاهیم و مهارت‌های مختلف را یاد می‌گیرند. یادگیری فعال به دانش‌آموزان این امکان را می‌دهد که در مواجهه با وظایف و مسائل واقعی، تفکر کاربردی و خودآگاهانه‌تری پیدا کنند. این افزایش توانمندی در حل مسائل و اتخاذ تصمیمات در مواقع چالش‌برانگیز، به طور مستقیم بر زندگی عملی دانش‌آموزان تأثیرگذار است. همچنین، این رویکرد به دانش‌آموزان این امکان را می‌دهد که در محیطی شبیه به واقعیت‌های حرفه‌ای فعلی یا آینده‌شان فعالیت کنند. این تجربه به آنان اطمینان می‌دهد که دانش و مهارت‌هایی که یاد می‌گیرند، به طور مستقیم در مسیر زندگی حرفه‌ای خود قابل استفاده هستند و این بهبود در آماده‌سازی برای زندگی عملی را فراهم می‌آورد. به طور کلی، اثربخشی یادگیری فعال در آماده‌سازی دانش‌آموزان، باعث ایجاد ارتباط نزدیکتر بین نظریه و عمل، تقویت مهارت‌های عملی، و افزایش قابلیت حل مسائل و تصمیم‌گیری آنان می‌شود (رضوی، ۱۴۰۱).

یادگیری فعال یک شیوه نوین در یادگیری است که به طور فزاینده‌ای در بین مربیان در سراسر جهان محبوب شده است و دلیل خوبی هم دارد. در دنیایی که همیشه در حال تغییر است، مملو از فناوری و پاسخ‌های به ظاهر آنی به همه چیز از طریق جستجوی مبتنی بر وب، مربیان گاهی اوقات احساس می‌کنند که در تلاش هستند تا دانش‌آموزان را درگیر خود نگه دارند. مربیانی که یادگیری فعال را در کلاس‌های درس خود پذیرفته‌اند، سطح مشارکت بالاتری یافته‌اند و در برخی موارد، نمرات بیشتری را در آزمون استاندارد شده افزایش داده‌اند. به عنوان مثال، استنفورد یک مطالعه سه ساله در کالیفرنیا انجام داد که نشان داد هنگام استفاده از یادگیری فعال، دانش‌آموزان نقش‌های فعال‌تری داشتند، کار جالب‌تر و ارزشمندتر دیده می‌شد و دانش‌آموزان توجه بیشتری به همسالان خود داشتند (رضوی، ۱۴۰۱).

یادگیری فعال اصالت را برای کلاس درس به ارمغان می‌آورد، زیرا مشکل به راحتی به دنیای خارج از کلاس درس متصل می‌شود و دانش‌آموزان در هنگام نزدیک شدن به مشکل، برای همکاری، ارتباط و تفکر انتقادی به چالش کشیده می‌شوند. این مهارت‌ها مستقیماً با شایستگی‌های جهانی و مهارت‌های قابل انتقال مرتبط هستند. در هر پروژه خوب مجموعه‌ای از مهارت‌های مبتنی بر زبان گنجانده شده است و همچنین سایر انتظارات مرتبط با موضوعی که انتخاب می‌کنید یادگیری فعال یک روش آموزشی مبتکرانه و مبتنی بر تحقیق است که ذهن کودکان را درگیر حل یک مسئله یا سؤال پیچیده می‌کند و

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

منجر به توسعه علم، دانش واقعی و مهارت‌های تفکر انتقادی می‌شود. مانند بسیاری از تکنیک‌های آموزشی، یادگیری فعال روشی مستقل نیست، بلکه به منظور حمایت از رشد دانش، سواد، محاسبه، حل مسئله، تفکر انتقادی، کار گروهی و مهارت‌های زندگی واقعی، در یادگیری کودکان گنجانده می‌شود. یادگیری فعال روش آموزشی است که در آن دانش‌آموزان با کار برای مدت طولانی برای بررسی و پاسخ به یک سوال، مشکل یا چالش معتبر، جذاب و پیچیده، دانش و مهارت‌ها را به دست می‌آورند (کریمی و واحد، ۱۴۰۰).

یادگیری فرایند مهم تطابق و سازش فرد است و بدون شک همه پیشرفت‌های شگفت‌انگیز دنیای کنونی زاده یادگیری انسان است. یادگیری فرایند پذیرش و پردازش اطلاعات را دربر می‌گیرد که در افراد متفاوت به طور یکسان صورت نمی‌گیرد. در واقع سرعت یادگیری و میزان پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان همواره یکسان نیست. عوامل متعددی پیشرفت تحصیلی را تحت تأثیر قرار می‌دهند. یکی از این عوامل شیوه یادگیری است که می‌تواند بر جریان یادگیری تأثیر بگذارد بر حسب، تعریف شیوه یادگیری یک رفتار عادی و متمایز برای کسب دانش مهارت‌ها یا بازخوردهاست که از طریق مطالعه یا تجربه کسب می‌شود و یا شیوه‌ای است که دانش‌آموزان در یادگیری مطالب درسی خود به سایر شیوه‌ها ترجیح می‌دهند (Lathram et al, ۲۰۱۶).

امروزه همگی در جهانی مبتنی بر پروژه زندگی می‌کنیم. حقیقت این است که بسیاری در آموزش و پرورش می‌دانند که دنیای مدرن ما از طریق تکمیل موفقیت‌آمیز پروژه‌ها پایدار و پیشرفته است. یا همانطور که ژان پیازه روانشناس سوئیسی می‌گوید: «دانش نتیجه تجربه است». درسته! کارهای آخر هفته، یک سخنرانی آینده، یا سازماندهی یک رویداد جمع‌آوری کمک مالی همه آنها پروژه هستند. این روحیه پشت یادگیری فعال است و ما شواهدی از محبوبیت فزاینده آن را در مواردی مانند رشد جنبش سازندگان می‌بینیم. زمانی که به دانش‌آموزان کمک می‌کنیم تجربیات معتبری داشته باشند، آنها را برای دنیای واقعی آماده می‌کنیم. یادگیری فعال در خالص‌ترین شکل خود، دانش‌آموزان را آماده می‌کند تا متفکران خودکفا، خلاق و انتقادی باشند که می‌توانند هر چالشی را تحمل کنند. (Bergeron, ۲۰۲۱).

با پیشرفت جامعه و ایجاد تغییر و تحول در تمامی عرصه‌ها، نظام آموزشی نیز دچار تغییرات بارزی شده است. با حاکم شدن فناوری در جامعه نظام آموزشی از این تغییر و تحول جدید استقبال کرده و از فناوری به صورت‌های مختلف در فرایند تعلیم و تربیت استفاده کرده است. یادگیری فعال یکی روش‌های تدریس بسیار معمول در مدارس ابتدایی امروزه است که بر اساس پیشرفت علم و فناوری در جامعه گسترش یافته است. با بررسی تحقیقات انجام‌گرفته در خصوص روش تدریس نوین مبتنی بر پروژه متوجه مزایای بسیار زیاد آن می‌شویم. تحقیقات متعددی بارها اذعان نموده‌اند استفاده از یادگیری فعال منجر به افزایش مشارکت دانش‌آموزان در فرایند یاددهی و یادگیری می‌شوند. همچنین محققان متوجه این امر نیز شده‌اند که استفاده از یادگیری فعال سطح یادگیری را فراتر از کلاس‌های درس منتقل کرده و یادگیری متصل را به عرصه وارد می‌نماید. هدف محقق از بررسی پژوهش حاضر این است که پس از بررسی تحقیقات و مقاله‌های انجام شده در این حیطه به اهمیت یادگیری فعال دست یابند و نقش آن را نیز در کلاس درس مشخص نمایند.

اهمیت این مقاله در ارتقاء کیفیت آموزش ابتدایی قابل توجه است. یادگیری فعال به دانش‌آموزان این امکان را می‌دهد که نه تنها مطالب درسی را یاد بگیرند، بلکه آن را در زمینه‌های واقعی تجربه کنند و در نتیجه، توانمندی‌های عملی خود را افزایش دهند. این رویکرد، به دانش‌آموزان اجازه می‌دهد تا به عنوان فردی فعال و خلاق، در مسائل مختلف حاضر شوند و یادگیری خود را با تجربه مواجهه با وظایف عملی افزایش دهند. این مقاله به بررسی و ارائه راهکارهایی برای بهبود کیفیت آموزش ابتدایی از طریق یادگیری فعال می‌پردازد. با معرفی این رویکرد و ارائه مطالبی جهت پیاده‌سازی بهینه آن در محیط‌های آموزشی، تلاش می‌شود تا گامی موثر نسبت به بهبود تجربه یادگیری دانش‌آموزان در مراحل ابتدایی انجام شود (خضری و همکاران، ۱۴۰۰).

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

یادگیری فعال و مزایای آن برای دانش آموزان

یادگیری فعال، دانش‌آموزان را به دنیای فراتر از کلاس درس متصل می‌کند و آن‌ها را برای پذیرش و رویارویی با چالش‌ها در دنیای واقعی آماده می‌کند. به جای به خاطر سپردن کوتاه مدت و بازگشت خلاصه، یادگیری فعال فرصتی را برای دانش‌آموزان فراهم می‌کند تا عمیقاً با محتوای هدف درگیر شوند و تمرکز بر حفظ طولانی مدت را به همراه دارد. یادگیری فعال همچنین نگرش دانش‌آموزان را نسبت به آموزش بهبود می‌بخشد، آن‌ها هم به لطف توانایی‌اش برای درگیر نگه‌داشتن دانش‌آموزان. با توجه به پیشرفت‌های اخیر در زمینه فناوری و گسترش دامنه علوم مختلف، ضرورت کسب اطلاعات بیشتر و بادوام‌تر در زمان کوتاه‌تر اجتناب‌ناپذیر شده است. یکی از وظایف متخصصان تعلیم و تربیت بخصوص آموزگاران، شناسایی انواع شیوه‌های نوین یادگیری به منظور پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان و استفاده از بهینه‌ها در آنها در امر آموزش است. ساختار یادگیری فعال خود را به ایجاد انگیزه درونی کمک می‌کند زیرا یادگیری دانش‌آموز را حول یک سؤال یا مشکل اصلی و یک نتیجه معنادار متمرکز می‌کند. دانش‌آموزان در نهایت می‌خواهند پاسخ یا راه‌حل را به همان اندازه یا بیشتر از آنچه آموزگار می‌خواهد بدانند که چه چیزی را می‌دانند، می‌فهمند و قادر به انجام آن هستند، بفرمند (Przybysz-Zaremba et al, ۲۰۱۵).

یادگیری فعال یک روش تدریس جایگزین در داخل و خارج کلاس است که همکاری، استقلال و خلاقیت را بهبود می‌بخشد. این به دانش‌آموزان اجازه می‌دهد تا با اشتیاق بسیار بیشتری در فرآیند تدریس شرکت کنند. به زبان ساده، تعریف یادگیری فعال این است که یادگیری فعال یک سبک آموزشی است که در آن دانش‌آموزان اطلاعات و مهارت‌های خود را با بررسی و پاسخ به یک سؤال، مشکل یا چالش معتبر، جالب و دشوار در مدت زمان طولانی توسعه می‌دهند. با این حال، مانند هر روش تدریس، یادگیری فعال نیز دارای مجموعه‌ای از مزایا و چالش‌های خاص خود است. مزایای استفاده از یادگیری فعال به عنوان یک روش آموزشی متعدد و متنوع است. در زیر چند مورد از مزایای یادگیری فعال که به پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان منجر می‌شود آورده شده است (صلاحیت پور، ۱۴۰۲).

۱. ارزشیابی دانش آموز

در حالی که روش سنتی بررسی عملکرد از طریق امتحانات است، اما همیشه بهترین راه نیست. امتحانات می‌توانند به قضاوت درباره دانش‌آموزان کمک کنند، اما ممکن است به تنهایی در حفظ آن مؤثر نباشند. یادگیری فعال از دانش‌آموزان می‌خواهد که نه تنها اطلاعات را حفظ کنند، بلکه آن‌ها را نیز اعمال کنند و ببینند که چقدر در یک محیط واقعی مرتبط است. یادگیری فعال به مریبان اجازه می‌دهد تا با کمک به رشد دانش آموز، ارزیابی‌ها را انجام دهند. این منجر به بازخورد قوی می‌شود که به آنها کمک می‌کند تا مهارت‌ها را بهبود بخشند و مهمتر از همه، در کلاس درس باقی بمانند.

۲. مهارت‌های زندگی واقعی را توسعه دهید

یکی دیگر از ویژگی‌های مهم یادگیری فعال این است که به مهارت‌های ارتباطی خوب نیاز دارد. این به دانش‌آموزان اجازه می‌دهد تا یک مسئله باز را به روش‌های مختلف حل کنند. این رویکرد به ایجاد مهارت‌های مختلف مانند مهارت‌های انتقادی، مهارت‌های ارتباطی و مهارت‌های حل مسئله کمک می‌کند. بنابراین، چهار دیواری یک کلاس درس، این توانایی‌ها را محدود نمی‌کند. در واقع، دانش‌آموزان می‌توانند آنها را در موضوعات مختلف مدرسه ابتدایی و حتی در موقعیت‌های واقعی برای حل مسائل به کار گیرند (Nation, ۲۰۰۸).

۳. مزایای یادگیری پی در پی

دانش‌آموزان می‌توانند در حین کار بر روی یک پروژه با مشکلات بی‌پایانی روبرو شوند، اما فقط تمرین و یادگیری مداوم می‌تواند به آنها در حل این مشکلات کمک کند. مشابه موقعیت‌های زندگی واقعی که عدم قطعیت اجتناب‌ناپذیر است، یادگیری فعال به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا با اعتماد به نفس بیشتری با واقعیت روبرو شوند. یک دانش‌آموز می‌تواند تمام دانش را

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

از یک موضوع بیاموزد، اما در نهایت آنچه مهم است نحوه اجرای این دانش است. یادگیری فعال به دانش آموزان اجازه می دهد تا کنترل موقعیت را در دست بگیرند، که آنها را در مسیر تبدیل شدن به یک یادگیرنده مادام العمر پیش می برد (خضری و همکاران، ۱۴۰۰).

۴. از سبک های مختلف یادگیری پشتیبانی می کند

هر دانش آموزی مهارت ها و شایستگی های متفاوتی دارد. همانطور که قبلاً ذکر شد، یادگیری فعال آزادی آزمایش را می دهد و به کاربرد زیادی نیاز دارد. علاوه بر این، به دانش آموزان این امکان را می دهد که از سبک های یادگیری فردی خود برای حل یک مشکل استفاده کنند (کریمی و واحدی، ۱۴۰۰).

۵. تشویق به پاداش های درونی

آخرین مورد در لیست مزایای یادگیری فعال، تشویق به پاداش های درونی است. پاداش های مرتبط با یادگیری فعال بسیار بیشتر از گرفتن یک A در آزمون است. دانش آموزان با اجرای یک مشکل واقعی مانند حل یک معما، ارائه یک ایده تجاری و ایجاد راه حل های نوآورانه، به عزت نفس و رضایت می رسند.

دنیل پینک، در کتاب تأثیرگذار خود، ۱۲ Drive، می گوید که افراد ذاتاً توسط سه چیز برانگیخته می شوند: خودمختاری، تسلط و هدف. اصطلاحات رایجی مانند صلابت و سخت گیری زمانی که یادگیرندگان دندان های خود را در تلاش های معنادار فرو می برند، مانند مواردی که در طول یادگیری فعال ارائه می شود، به حالت های تعبیه شده تبدیل می شوند. یک مطالعه مشترک اخیر که توسط دانشگاه میشیگان و دانشگاه ایالتی میشیگان و انجام شده است، نشان می دهد که اجرای یادگیری فعال با پیشرفت دانش آموزان ارتباط مثبت دارد، به ویژه در مدارس ابتدایی که به جوامع با فقر بالا خدمت می کنند. ۱۳ این تحقیق بر اهمیت همسو بودن پروژه ها با استانداردها تأکید می کند. با استراتژی های آموزشی اثبات شده توسط تحقیقات پشتیبانی می شود. مدل یادگیری فعال به دلیل تمرکز بر مهارت های قرن ۲۱، توانایی های فن آوری دانش آموزان را نیز افزایش می دهد. یادگیری فعال به دانش آموزان کمک می کند تا مهارت های کار تیمی و حل مسئله را به همراه توانایی برقراری ارتباط مؤثر با دیگران توسعه دهند. ماهیت مشارکتی پروژه ها همچنین برنامه های یادگیری اجتماعی و عاطفی را که در مدارس ابتدایی مترقی در سراسر جهان اجرا می شود، تقویت می کند (Condliffe, ۲۰۱۷).

این جنبه های بین فردی یادگیری فعال کاملاً با استفاده از فناوری در کلاس درس همراه است. پروژه های مبتنی بر فناوری، بین رشته ای، مشارکتی، مبتنی بر تحقیق، خودراهبری، انگیزشی هستند و به طیف کاملی از نیازهای دانش آموز و سبک های یادگیری پاسخ می دهند. به علاوه، سواد دیجیتال و اهداف شهروندی دیجیتال در پروژه های مبتنی بر فناوری عجبین می شوند، به ویژه زمانی که فرصت یادگیری فعال به طور یکپارچه در محدوده دوستانه سیستم مدیریت یادگیری مدرسه ابتدایی شما انجام می شود. بررسی سریع استانداردهای ISTE که اخیراً برای دانش آموزان بازنگری شده است، ارتباط یادگیری فعال را با یادگیری مدرن آشکار خواهد کرد. ذهن استانداردهای بین المللی برای مهارت های فناوری و اهداف یادگیری فعال کاملاً دست به دست هم می دهند (رحیمی مند و عباس پور، ۱۳۹۴).

یادگیری فعال و پیشرفت دانش آموزان

همانطور که از نام این روش تدریس پیداست، این روش یادگیری حول یک سوال یا مشکل متمرکز است که کودکان برای حل آن با هم کار می کنند. درک تمایز بین یادگیری فعال معتبر و خود پروژه ها مهم است. برای یک پروژه آموزشی سنتی، مربیان محتوای واحد را ارائه می کنند و دانش آموزان در پایان پروژه ای را برای نمایش یادگیری خود تولید می کنند. با این حال، در یادگیری فعال، پروژه اساس کل واحد کار را تشکیل می دهد، زیرا وسیله ای برای آموزش دانش و مهارت های مورد نظر است که در حال توسعه هستند یادگیری فعال، یا یادگیری فعال، یک آموزش پویا است که برای ارتقاء مشارکت کودکان از

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

طریق علاقه، یادگیری عمیق تر از طریق برنامه های کاربردی واقعی و ارتباطات با کیفیت بالا طراحی شده است. به گفته محققین یادگیری فعال یک روش آموزشی است که در آن دانش آموزان دانش و مهارت هایی را با کار برای مدت زمان طولانی برای بررسی و پاسخ به یک سوال، مشکل یا چالش معتبر، جذاب و پیچیده به دست می آورند (Krajcik and Blumenfeld, ۲۰۰۶).

شواهد بیانگر این هستند که یادگیری فعال کیفیت یادگیری را افزایش می دهد و به تقویت قوای ذهنی دانش آموزان از طریق درگیر کردن آنان با مسائل پیچیده و جدید می انجامد، واضح است که این روش به دانش آموزان فرایندهای پیچیده، نظیر برنامه ریزی و ارتباطات را آموزش می دهد. برای برآورده شدن این هدف هم آموزگاران و هم دانش آموزان به زمان احتیاج دارند تا بر رفتارها و راهبردهای ضروری برای یک برنامه آموزشی مبتنی بر پروژه موفق، تسلط یابند. علاوه بر تحقیقات، گزارش های متقاعدکننده ای از طرف آموزگاران داده شده، که همگی بیانگر این نکته هستند که روش مزبور یک مدل آموزشی مشارکتی، جدی و مناسب است که از تحقیقات حقیقی و یادگیری خودکار دانش آموزان پشتیبانی می کند. این روش به آموزگاران و دانش آموزانشان کمک می کند که یک جامعه یادگیری قوی تشکیل دهند و روی موفقیت تحصیلی، خود کارآمدی و کمک به جامعه، و نیز روی ایده های اصلی و موضوعات برجسته در برنامه تحصیلی خود تمرکز کنند، فعالیت های مشارکتی و چالش برانگیز در کلاس به وجود آورند و از یادگیری گروهی در میان شاگردانشان حمایت کنند. سه ویژگی مهم فعالیت های یادگیری فعال که منجر به درک عمیق تر دانش آموز و پیشرفت تحصیلی وی می شود در زیر تشریح شده است (Hosler, ۲۰۱۳):

الف) چند رشته ای

حل چالش های دنیای واقعی زمانی که از یک منظر به آن نگاه شود، می تواند دشوار باشد. در یادگیری فعال، پروژه ها از دانش آموزان می خواهند که دانش را از چندین حوزه دانشگاهی جمع آوری کنند، که به درک مشکل ریشه ای کمک می کند (خضری و همکاران، ۱۴۰۰).

ب) دانش آموز محوری

در اینجا، نقش آموزگار بیشتر به عنوان یک یادگیرنده است که با ارائه آزادی آزمایش به دانش آموز در رشد و توسعه مشارکت می کند. از این رو، این به دانش آموز اجازه می دهد تا در حین کار مستقل، توانایی های خود را نشان دهد.

ج) محیط مشارکتی

آخرین ویژگی یادگیری فعال، فضای مشارکتی است. یادگیری فعال یک رویکرد ایده آل برای تقویت کار تیمی و همکاری است. بدون شک، در ابتدا، دانش آموزان ممکن است اغلب برای رسیدن به یک نقطه مشترک با تیم های متقابل عملکردی مشکل پیدا کنند، اما حذف این تفاوت ها یکی از نتایج عالی است که یادگیری فعال می تواند ارائه دهد. در اصل، مدل یادگیری فعال از هفت ویژگی تشکیل شده است که در ذیل به آنها اشاره شده است (Jalinus et al, ۲۰۱۷):

۱- آنچه دانش آموزان باید از نظر آکادمیک بدانند، بفهمند و بتوانند انجام دهند را در معادله می آورد

۲- تمرکز بر یک سوال، چالش یا مشکل بزرگ و باز برای دانش آموز برای تحقیق و پاسخ و/یا حل

۳- مبتنی بر پرس و جو است، کنجکاوی درونی را تحریک می کند، و سوالاتی را ایجاد می کند، زیرا به دانش آموزان در جستجوی پاسخ کمک می کند.

۴- انتخاب دانش آموز را در فرآیند ایجاد می کند (Loyens ET., ۲۰۲۳).

۵- از مهارت های قرن ۲۱ مانند تفکر انتقادی، ارتباط، همکاری و خلاقیت و غیره استفاده می کند.

۶- درست مانند زندگی واقعی، فرصت هایی برای بازخورد و بازنگری در طرح و پروژه فراهم می کند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۷- از دانش‌آموزان می‌خواهد مشکلات، فرآیند تحقیق، روش‌ها و نتایج خود را ارائه دهند، همانطور که تحقیقات علمی یا پروژه‌های واقعی باید در برابر بررسی همتایان و انتقاد سازنده قرار گیرند (Sukiawati and Nurfaidah, ۲۰۲۱).

مضرات یادگیری فعال در نظام آموزشی

حقیقت این است که شما می‌توانید بر این چالش‌های یادگیری فعال غلبه کنید. مشکلات یا ایده‌های خوب می‌تواند از دانش‌آموزان، والدین یا اعضای جامعه شما باشد. به جای سخنرانی و یادگیری کتاب، آموزگاران می‌توانند مراحل مورد نیاز برای حل یک مشکل را فکر کنند و از آن مراحل به عنوان فعالیت‌های یادگیری پروژه ای استفاده کنند. به جای برنامه‌ریزی یک پروژه عظیم، فرآیند یادگیری را می‌توان با تقسیم کردن پروژه به بخش‌های کوچک‌تر، با نقاط بازرسی مکرر در جدول زمانی قابل مدیریت تر کرد. به جای یک آزمون جمع‌بندی سنتی، ارزیابی‌های معتبر را می‌توان با برقراری ارتباط با متخصصان در این زمینه در مورد اینکه یک ارائه مرتبط با یک پروژه خاص چگونه به نظر می‌رسد، توسعه داد. همانطور که یادگیری فعال ممکن است در ابتدا چالش برانگیز به نظر برسد، در نهایت می‌تواند برای مربیان بسیار رایگان باشد (Kokotsaki et al, ۲۰۱۶). برای بسیاری از مربیان، یادگیری فعال یک تضاد کامل با آموزش سنتی است که آنها تجربه کرده اند. تغییر زمان می‌برد و به ندرت بدون دلهره و چالش است. با این حال، وقتی انواع تجربیات آموزشی را که برای یادگیرندگان مدرن خود ارزش قائل هستیم در نظر می‌گیریم، آشکار می‌شود که مدل آموزشی سنتی «حکیم روی صحنه» به طور قابل توجهی کوتاه است. شرکت اینتل دلایل متعددی را شناسایی کرده است که چرا یادگیری فعال می‌تواند نشان دهنده چنین انحراف اساسی از آنچه ما در آموزش به آن عادت کرده ایم باشد: یادگیری فعال شما را ملزم می‌کند که بیشتر مربیگری کنید و کمتر آموزش دهید، به جای محبوس ماندن در سیلوهای تک موضوعی، از یادگیری بین رشته ای استقبال کنید. و با عدم قطعیت و کشف در طول فرآیند یادگیری راحت تر باشد (رضوی، ۱۴۰۱).

عدم آمادگی دانش‌آموزان می‌تواند به عنوان مانعی در موفقیت یادگیری فعال عمل کند. بنابراین، یکی از چالش‌های متعددی یادگیری فعال است. برخی از دانش‌آموزان ممکن است برای درک مفاهیم و شناسایی مشکل به تنهایی دچار مشکل شوند، که می‌تواند باعث شود آنها احساس بی‌تفاوتی کنند. با این حال، نظارت مستمر و ارائه منابع اضافی می‌تواند به حذف این چالش‌های یادگیری فعال کمک کند. در حالی که یادگیری فعال توانایی تغییر بخش آموزش را دارد، باید محدودیت‌های خاصی را در نظر داشت. مقدار زمان صرف شده برای برنامه ریزی و تحویل اغلب یک مشکل در یادگیری فعال است. فقط مدارس ابتدایی و آموزگاران که توانایی درک ابهام عمیق این سیستم را داشته باشند می‌توانند عدالت کامل را در مورد این آموزش آموزش انجام دهند. بنابراین، برای موفقیت در یادگیری فعال، نکاتی مانند نظارت بر وظایف، کیفیت آن وظایف، همکاری، کار گروهی و معیارها باید مورد توجه قرار گیرد. اگرچه این می‌تواند یک کار وقت گیر باشد، اما مطمئناً نتیجه در دراز مدت مثمر ثمر خواهد بود (خضری و همکاران، ۱۴۰۰).

در این روش دانش‌آموزان و دانشجویان از مباحث تئوری دور می‌شوند و شاید دیگر تمایلی به این گونه یادگیری نداشته باشند. در این روش امکان کار به صورت عملی لذت بخش بوده و همین امر تمایل دانش‌آموزان را نسبت به مباحث تئوری پایین می‌آورد. این روش امکان ندارد که دانش آموز یا دانشجوی با استاد به صورت رو در رو یا حضوری در تعامل باشد. نا آشنایی بعضی اساتید در این روش مشکلاتی را به همراه دارد که شاید برای دانش‌آموزان مناسب نباشد و موجب عدم یادگیری گردد. اما در آخر باید دانست بعضی از پروژه‌ها زمان برند و شاید زمان کافی برای اجرای آنان نباشد و این یکی از معایب آموزشگاه‌های مبتنی بر پروژه است (Munezero and Bekuta, ۲۰۱۶).

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

تاثیر یادگیری فعال بر پرورش خلاقیت دانش آموزان ابتدایی

یادگیری فعال رویکردی آموزشی است که در آن دانش آموزان به طور فعال درگیر کاوش در موضوعات و مفاهیم از طریق پروژه های طولانی مدت و معنادار می شوند. این روش تدریس در مقایسه با روش های سنتی که بر حفظ کردن مطالب درسی تمرکز دارند، مزایای بسیاری برای دانش آموزان، به ویژه در زمینه پرورش خلاقیت دارد:

۱. تشویق تفکر خلاق: یادگیری فعال به دانش آموزان فرصتی می دهد تا فراتر از چارچوب های سنتی تفکر کنند و ایده های جدید و نوآورانه ارائه دهند. در این روش، دانش آموزان به جای اینکه صرفاً به دنبال پاسخ های درست یا غلط باشند، تشویق می شوند تا به روش های مختلف حل مسئله و کاوش در موضوعات بپردازند (صلاحیت پور، ۱۴۰۲).

۲. پرورش کنجکاوی: پروژه ها دانش آموزان را ترغیب می کنند تا سوال بپرسند، تحقیق کنند و به دنبال کشف چیزهای جدید باشند. این کنجکاوی ذاتی، که از طریق یادگیری فعال پرورش می یابد، بستر مناسبی را برای شکوفایی خلاقیت فراهم می کند.

۳. تقویت اعتماد به نفس: هنگامی که دانش آموزان با موفقیت یک پروژه را به اتمام می رسانند، احساس اعتماد به نفس و توانمندی در آنها افزایش می یابد. این اعتماد به نفس، که از طریق تجربه یادگیری فعال حاصل می شود، به آنها انگیزه می دهد تا در آینده نیز به دنبال چالش های جدید و خلاقانه باشند (واحدی و همکاران، ۱۴۰۱).

۴. توسعه مهارت های حل مسئله: پروژه ها دانش آموزان را در معرض موقعیت های واقعی قرار می دهند که باید برای حل آنها از مهارت های تفکر انتقادی و خلاقانه خود استفاده کنند. این امر به آنها کمک می کند تا در مواجهه با چالش ها انعطاف پذیر باشند و به دنبال راه حل های ابتکاری باشند.

۵. ترویج همکاری: بسیاری از پروژه ها به صورت گروهی انجام می شوند که این امر فرصتی برای دانش آموزان فراهم می کند تا با یکدیگر همکاری کنند، ایده های خود را به اشتراک بگذارند و از یکدیگر یاد بگیرند. این تعاملات اجتماعی به رشد مهارت های ارتباطی و خلاقیت جمعی آنها کمک می کند (خضری و همکاران، ۱۴۰۰).

۶. ایجاد ارتباط بین مفاهیم: یادگیری فعال به دانش آموزان کمک می کند تا ارتباطات بین مفاهیم مختلف درسی را درک کنند و آنها را در دنیای واقعی به کار ببندند. این امر به آنها دیدگاهی جامع و خلاقانه نسبت به موضوعات مختلف می دهد (واحدی و همکاران، ۱۴۰۱).

۷. افزایش انگیزه: یادگیری فعال تجربه ای جذاب و معنادار برای دانش آموزان فراهم می کند که انگیزه آنها را برای یادگیری افزایش می دهد. وقتی دانش آموزان به موضوعی که روی آن کار می کنند علاقه مند باشند، احتمال بیشتری دارد که به طور خلاقانه در آن کاوش کنند (صلاحیت پور، ۱۴۰۲).

۸. پرورش خلاقیت در زمینه های مختلف: یادگیری فعال به دانش آموزان فرصتی می دهد تا خلاقیت خود را در زمینه های مختلف مانند هنر، موسیقی، نوشتن، تئاتر و علوم به کار ببرند. این امر به آنها کمک می کند تا استعدادها و علایق خود را کشف کنند و در مسیر شکوفایی خلاقیت خود گام بردارند (خضری و همکاران، ۱۴۰۰).

در مجموع، شواهد نشان می دهد که یادگیری فعال رویکردی موثر برای پرورش خلاقیت در دانش آموزان ابتدایی است. این روش تدریس با تشویق تفکر خلاق، کنجکاوی، حل مسئله، همکاری، و انگیزه، به دانش آموزان کمک می کند تا به پتانسیل کامل خلاقانه خود دست پیدا کنند.

نتیجه گیری

با توجه به یافته های این پژوهش، می توان نتیجه گرفت که استفاده از روش های یادگیری فعال در تدریس، می تواند به عنوان راهبردی مؤثر برای پرورش خلاقیت در دانش آموزان ابتدایی مورد توجه قرار گیرد. یافته های پژوهش نشان می دهند که

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

یادگیری فعال می‌تواند تأثیری مثبت و معنادار بر ابعاد مختلف خلاقیت دانش‌آموزان ابتدایی، شامل تفکر خلاق، خلاقیت عملی و خلاقیت فردی-اجتماعی داشته باشد. در این رویکرد آموزشی، دانش‌آموزان به جای انفعال و نقش شنونده صرف، به عنوان عاملان فعال در فرایند یادگیری، درگیر کشف، کاوش و حل مسائل می‌شوند. این امر، منجر به افزایش انگیزه، تعامل و مشارکت فعال دانش‌آموزان در کلاس درس، و در نهایت، شکوفایی خلاقیت آنها می‌شود. برخی از روش‌های یادگیری فعال که می‌توانند برای پرورش خلاقیت در دانش‌آموزان ابتدایی مورد استفاده قرار گیرند، عبارتند از:

یادگیری مبتنی بر مسئله: در این روش، دانش‌آموزان با مسائل واقعی و چالش‌برانگیزی روبه‌رو می‌شوند و برای حل آنها، باید به طور مستقل یا گروهی، به کاوش، تحقیق و ارائه راه‌حل بپردازند.

یادگیری تجربی: در این روش، دانش‌آموزان از طریق تجربه مستقیم و ملموس، مفاهیم و مهارت‌های جدید را یاد می‌گیرند.

یادگیری مشارکتی: در این روش، دانش‌آموزان با یکدیگر همکاری می‌کنند تا به اهداف یادگیری دست پیدا کنند.

بازی‌های آموزشی: بازی‌های آموزشی می‌توانند روشی جذاب و مؤثر برای یادگیری مفاهیم و مهارت‌های مختلف، از جمله خلاقیت، باشند.

البته، اجرای مؤثر یادگیری فعال برای پرورش خلاقیت در دانش‌آموزان ابتدایی، نیازمند فراهم کردن شرایط و مقدماتی است. از جمله این شرایط می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- ایجاد فضایی امن و حمایتی در کلاس درس که در آن، دانش‌آموزان احساس آزادی و امنیت برای بیان ایده‌ها و نظرات خود داشته باشند.
- آموزش معلمان در زمینه روش‌های یادگیری فعال و چگونگی استفاده از آنها برای پرورش خلاقیت دانش‌آموزان.
- تخصیص زمان و منابع کافی برای اجرای فعالیت‌های یادگیری فعال در برنامه‌های درسی.
- حمایت و تشویق والدین از یادگیری فعال در خانه.

در نهایت، می‌توان گفت که استفاده از روش‌های یادگیری فعال در کنار سایر روش‌های تدریس، می‌تواند به عنوان یک رویکرد جامع و مؤثر برای پرورش خلاقیت در دانش‌آموزان ابتدایی و آماده کردن آنها برای چالش‌های دنیای آینده مورد توجه قرار گیرد.

منابع

۱. خضری، رویا و قادریان، کیوان و فرامرزنیا، شاگل، (۱۴۰۰)، استفاده از روش یادگیری فعال توسط معلمان و مزایای بکارگیری آن در مدارس، سومین کنفرانس ملی پژوهش‌های نوین در تعلیم و تربیت، روانشناسی، فقه و حقوق و علوم اجتماعی، شیروان.
۲. رحیمی مند، مریم و عباس پور، عباس. (۱۳۹۴). تأثیر شیوه‌های جدید آموزش بر خلاقیت و پیشرفت تحصیلی دانش‌جویان. ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، ۴(۴)، ۱۱۹-۱۴۲.
۳. رضوی، سیدعباس. (۱۴۰۱). پدیدارشناسی تجربیات دانش‌جویان از فرایند خلاقیت در یادگیری مبتنی بر پروژه. دست‌آورد‌های روان‌شناختی ۲۹(۲)، ۴۱-۴۶.
۴. صلاحیت پور، موسی، (۱۴۰۲). فرصت‌ها و چالش‌های روش یادگیری فعال در دوره ابتدایی، کنفرانس بین‌المللی علوم انسانی، علوم آموزشی، حقوق و علوم اجتماعی.
۵. کریمی، ناصر و واحدی. (۱۴۰۰). تأثیر یادگیری مبتنی بر پروژه بر نگرش تحصیلی دانش‌آموزان در درس فیزیک. پویش در آموزش علوم پایه، ۶(۲۱)، ۴۸-۵۶.
۶. واحدی، حسین و کریمی، ناصر و شجاع، زینب، (۱۴۰۱)، روش یادگیری مبتنی بر پروژه در آموزش علوم پایه، چهارمین همایش ملی آموزش شیمی، تبریز.

۷. Bell, S. (۲۰۱۰). Project-based learning for the ۲۱st century: Skills for the future. The clearing house, ۸۳(۲), ۳۹-۴۳.
۸. Bergeron, H. (۲۰۲۱). Project-Based Learning and Student Engagement in Elementary School (Doctoral dissertation, Northeastern University).
۹. Condliffe, B. (۲۰۱۷). Project-Based Learning: A Literature Review. Working Paper. MDRC.
۱۰. Hosler, A. (۲۰۱۳). What you should know about project-based learning. Retrieved from Education World website: http://www.educationworld.com/a_curr/project-basedlearning-benefits-best-practices.shtml.
۱۱. Jalinus, N., Nabawi, R. A., & Mardin, A. (۲۰۱۷, September). The seven steps of project based learning model to enhance productive competences of vocational students. In International Conference on Technology and Vocational Teachers (ICTVT ۲۰۱۷) (pp. ۲۵۱-۲۵۶). Atlantis Press.
۱۲. Kokotsaki, D., Menzies, V., & Wiggins, A. (۲۰۱۶). Project-based learning: A review of the literature. Improving schools, ۱۹(۳), ۲۶۷-۲۷۷.
۱۳. Krajcik, J. S., & Blumenfeld, P. C. (۲۰۰۶). Project-based learning (pp. ۳۱۷-۳۴). na.
۱۴. Latham, B., Lenz, B., & Ark, T. V. (۲۰۱۶). Preparing students for a project-based world. Getting Smart. Buck Institute for Education.
۱۵. Loyens, S. M., Van Meerten, J. E., Schaap, L., & Wijnia, L. (۲۰۲۳). Situating higher-order, critical, and critical-analytic thinking in problem-and project-based learning environments: A systematic review. Educational Psychology Review, ۳۵(۲), ۳۹.
۱۶. Munezero, M., & Bekuta, B. (۲۰۱۶). Benefits and challenges of introducing a blended project-based approach in higher education: Experiences from a Kenyan university. International Journal of Education and Development using ICT, ۱۲(۲).
۱۷. Nation, M. L. (۲۰۰۸). Project-based learning for sustainable development. Journal of Geography, ۱۰۷(۳), ۱۰۲-۱۱۱.
۱۸. Przybysz-Zaremba, M., Rimkūnienė, D., Zinkevičiūtė, V., & Butvilas, T. (۲۰۱۵). Project-based learning: The complexity, benefits, and challenges within ۲۱st century education.
۱۹. Sukiawati, S., & Nurfaidah, S. (۲۰۲۱). Students' attitude on the Benefits of Project-based Learning in the Multimodal Platform. AL LUGHAWIYAAT, ۱(۲).